

ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ

Коваленко Артем Володимирович

старший викладач

Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка

кандидат юридичних наук

До категорії «злочини проти журналістів» відносяться різні за своєю природою суспільно небезпечні діяння. Вони мають спільний основний безпосередній об'єкт, проте додаткові безпосередні об'єкти таких злочинів суттєво відрізняються, та виступають об'єктами конкретного впливу злочинця на журналіста з метою перешкодити його діяльності. Так, у ч. 1 ст. 345¹ КК України обов'язковим додатковим безпосереднім об'єктом злочину виступає психічне, а у ч. 2, 3 ст. 345¹ КК України фізичне здоров'я журналіста, його близьких родичів та членів сім'ї, у ст. 347¹ КК України – майно журналіста, його близьких родичів та членів сім'ї, у ст. 348¹ КК України – життя журналіста, його близьких родичів та членів сім'ї, у ст. 349¹ КК України – воля зазначених потерпілих [1, с.10].

Різні об'єкти передбачають різні способи та засоби впливу, різні дії злочинця з підготовки та приховування злочину, а відтак і різні підходи до розслідування названих злочинів. Така варіативність не заважає законодавцю помістити склади злочинів проти журналістів до одного розділу КК України, проте створює певні складнощі в побудові єдиної методики розслідування даних посягань. Видається, що для потреб побудови методики розслідування, досліджувані злочини доцільно класифікувати та згрупувати виходячи з критеріїв, які мають суттєве значення для їх криміналістичного дослідження, тобто здійснити їх криміналістичну класифікацію.

Для побудови криміналістичної класифікації досліджуваних злочинів в першу чергу потрібно звернути увагу на кримінально-правову класифікацію таких посягань. Злочини проти журналістів (статті 345¹, 347¹, 348¹, 349¹ КК України) є окремою групою суспільно небезпечних діянь, карність яких було встановлено Законом України № 421-19 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14 травня 2015 року. Підставою їх об'єднання в окрему категорію злочинів є спільність деяких елементів кримінально-правової характеристики перелічених складів: 1) основним безпосереднім об'єктом злочинів проти журналістів виступають суспільні відносини, що забезпечують нормальну законну професійну журналістську діяльність; 2) спеціальний потерпілий – журналіст та або його близький родич чи член сім'ї; 3) спеціальний мотив злочинця – зв'язок вчинення злочину зі здійсненням журналістом законної професійної діяльності (крім ст. 349¹, де законодавцем сформульовано спеціальну мету – спонукання журналіста вчинити або утриматися від вчинення будь якої дії). Названі посягання

отримали об'єднувальну назву «злочини проти журналістів» та були включені до Розділу XV КК України.

Окрім перелічених злочинів, Кримінальним кодексом України також передбачено відповідальність за перешкоджання законній професійній діяльності журналістів – ст. 171, яку розміщено у іншому розділі Кодексу (Розділ V Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина). Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 171 КК України, є охоронювані кримінальним законом суспільні відносини, що забезпечують свободу професійної діяльності журналістів[1, с. 7]. З огляду на схожість формулювань безпосередніх об'єктів перешкоджання законній професійній діяльності журналістів та злочинів проти журналістів, рішення законодавця розмістити названі склади в різних розділах КК України видається сумнівним. Тому, не вдаючись до більш глибокого кримінально-правового аналізу, склади злочинів, передбачені ст. 171, 345¹, 347¹, 348¹ та 349¹ КК України умовно віднесемо до категорії «Злочини проти журналістів» для потреб криміналістичної класифікації.

З криміналістичної точки зору спільними для всіх названих злочинів є загальні ознаки особи потерпілого та професійної журналістської діяльності, у зв'язку з якою вчинено злочин. При цьому, прояви журналістської діяльності можуть викликати різну суспільно небезпечну реакцію злочинця: перешкоджання професійній діяльності журналістів, знищення майна, погроза, насильство або посягання на життя журналіста, його близького родича чи члена сім'ї. Відтак, видається за можливе поділити злочини проти журналістів за способом впливу на потерпілого:

- а) злочини пов'язані з насильством:
 - психологічне насильство (ч. 1 ст. 345¹),
 - фізичне насильство (ч. 2, 3 ст. 345¹, ст. 348¹);
- б) обмеження волі журналіста;
- в) знищення майна потерпілого;
- г) інші способи впливу.

Злочини проти журналістів також доцільно диференціювати за ступенем їх суспільної небезпечності (тяжкості). Особливого значення дана класифікація набуває в ключі можливої гармонізації кримінально-правового та кримінального процесуального законодавства, в результаті якої частина з найменш суспільно небезпечних передбачених чинним КК України злочинів перейде до категорії «кримінальні проступки» та буде розслідуватися за спеціальною процедурою. До прийняття відповідних норм ми можемо лише розмістити склади таких посягань в порядку підвищення рівня суспільної небезпечності, презюмуючи, що найменш небезпечні з них мають більші шанси стати кримінальними проступками. Даний критерій є суттєвим для криміналістичної методики розслідування злочинів проти журналістів, адже близькі за шкалою суспільної небезпечності склади ймовірніше за все будуть в перспективі розслідуватися за однією процедурою.

Чинний Кримінальний кодекс України поділяє склади на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. Серед злочинів проти журналістів, відповідно до ст. 12 КК України, злочинами невеликої тяжкості є ст. 171, та ч. 1 ст. 347¹; злочинами середньої тяжкості – ч. 1, 2 ст. 345¹; особливо тяжкими злочинами – ч. 3 ст. 345¹, ч. 2 ст. 347¹, ст. 348¹ та ст. 349¹. На нашу думку, діяння, передбачені ст. 171 мають найбільші шанси перейти до категорії кримінальні проступки.

Серед усіх розглянутих складів, злочини, які посягають на життя та здоров'я журналістів, мають найбільше спільного – окрім додаткового безпосереднього об'єкту злочину, а саме суспільних відносин, що забезпечують здоров'я, безпеку, недоторканність, волю потерпілих, вони мають низку сукупних криміналістичних ознак. Такими ознаками є схожі способи вчинення посягань (здійснення насильницьких дій щодо потерпілого), обстановка злочину, характерні ознаки особи злочинця насильницького типу, та ознаки, пов'язані з мотивом вчинення ним злочину. Подібність перелічених ознак дозволяє виробити уніфіковані рекомендації з виявлення та розслідування таких злочинів.

Окреслена теза є одним з основних аргументів на користь розробки єдиної методики розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів: умисного заподіяння побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень; умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження (ч. 2, 3 ст. 345¹ КК України) та вбивства або замаху на вбивство (ст. 348¹ КК України) журналіста, його близьких родичів чи членів сім'ї.

Список використаної літератури:

1. Гладкова Є.О. Кримінально-правовий аналіз злочинних посягань на свободу слова та перешкоджання професійній діяльності журналістів : науково-методичні рекомендації / Є. О. Гладкова, Р. С. Верпицький – Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. – 68 с.

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО ОБРОБЛЯЄТЬСЯ ЗАСОБАМИ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Топчій Віталій Васильович

прокурор відділу прокуратури Київської області

кандидат юридичних наук

В сучасних обчислювальних системах контроль за витоком інформації ускладнюється великою кількістю користувачів і обслуговуючого персоналу. Насправді «майже безпечним» можна назвати лише той персональний комп'ютер, який повністю ізольований від можливих впливів, тобто відключений від комп'ютерних мереж, знаходиться тільки в особистому

УДК 343.9
ББК 67.52я5+67.515я5
В 43

Рекомендовано до друку
Вченою радою Донецького юридичного інституту МВС України
(протокол №3 від 23 листопада 2018 року)

Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: Матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 12 квітня 2018 року). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, О.В. Одерій, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. – Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2019. – 251 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Волобуєва О.О. – завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, доцент;

Одерій О.В. – професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент;

Лоскутов Т.О. – професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент;

Політова А.С. – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук.

У збірнику представлено тези доповідей, які були оприлюднені під час роботи XV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю», що відбулась у Донецькому юридичному інституті МВС України (м. Кривий Ріг) 12 квітня 2018 року.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників навчальних закладів і наукових установ, студентів, курсантів, аспірантів та докторантів юридичного напрямку, практичних працівників і широкий читацький зал.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

© Донецький юридичний інститут
МВС України, 2019